

Előhang a JEL-KÉP-TÉR sorozat köteteihez

JEL – jelviszonyban többletértelemre szert tevő természeti jelenség vagy ember alkotta dolog, tárgy KÉP –

jelviszonyban értelmezhető vizuális alkotás

TÉR – jelfolyamatok színhelye, ahol természeti, társadalmi jelviszonyok működnek

JEL-KÉP-TÉR köteteinkben arra vállalkozunk, hogy a szemiotika elméleti kereteiben vizsgáljuk a jelhasználat megnyilvánulásait, a térhasználat, a vizuális jelek sokrétű világát. Törekvéseink közös nevezője a társadalmi, természeti és kulturális-művészeti jelenségek szemiotikai elvű megközelítése, elemzése, melyhez mindenekelőtt Charles S. Peirce, Charles W. Morris, Jurij Lotman, Jurij Sztjepanov, Thomas Sebeok, Umberto Eco valamint a hazai kutatók közül Voigt Vilmos, Petőfi S. János, Horányi Özséb, Szívós Mihály elméleti munkássága szolgál alapul. A Szegedi Tudományegyetemen megalakult munkacsoport azt a célt tűzte ki, hogy köteteiben helyet ad a kortárs szemiotika elméleti irodalmának, átfogó elemzéseknek, interdiszciplináris megközelítéseknek. Reményeink szerint a JEL-KÉP-TÉR sorozat hozzájárul a hazai szemiotikai kutatások sokszínűségéhez.

A sorozatszerkesztők

Bevezető

A 2017 novemberében tartott *Állati jelek, képek és terek* konferencia illeszkedett a Szegedi Tudományegyetemen zajló szemiotikai és társadalomtudományi kutatásokhoz, ugyanakkor tükrözte a 2015-ben alapított JEL-KÉP-TÉR Munkacsoport célkitűzéseit is. A konferencia fő témáját számos tudományág nézőpontjából közelítették meg az előadók, ami lehetőséget adott a szűkebb diszciplináris keretek meghaladására, mindezt jól bizonyítja tanulmánykötetünk is. Célunk az állati jelhasználat és az emberi kultúra állatszimbolikájának bemutatása, amelyet a zooszemiotika elméleti szempontjai és az állati jelhasználat néhány esetpéldája mellett irodalmi, történelmi, képzőművészeti és a kultúra számos egyéb területéről kiemelt példák elemzésével világítanak meg a tanulmányok.

Mindig is magától értetődő volt, hogy az állatok is használnak jeleket, ez még egy olyan a hagyományos, legendákra épülő európai állatszimbolikát összegző kötetben is megfogalmazódott, mint Miskolczi Gáspár az *Egy jeles Vad-Kert* (1702)¹ című műve, amelyben a verebek kapcsán ezt írja: „Minden kétség nélkül vagyon is benne valami oly mód vagy természetnek munkája, amely által az ő akaratjokat egymásnak vagy intés, vagy szavok változtatása, vagy más egyéb jelek által tudokra adják” (281). Új szemlélet- és megközelítésmódot a 18–19. századi biológiai, zoológiai kutatások hoztak, amelyek megalapozták a 20. századi etológiai és zooszemiotikai eredményeket az állati jelhasználat feltárásában.

Desmond Morris *Az állati jogok szerződése*² című könyvében szót emel az antropomorf és antropocentrikus szemléletmód ellen: „Állatot nem szabad fölruházni képzeletbeli jó és rossz tulajdonságokkal, hogy tápot adjunk saját babonás hiedelmeinknek vagy vallásos előítéleteinknek” (232). Nerissa Russell a *Social Zooarchaeology*³ című művében arra világít rá, hogy míg az antropocentrizmus éles határt von az emberi és az állati világ közé, addig az antropomorfizmus eltörli a határt, így az állatok saját, egyedi identitásának tagadásáig is eljuthat (2). Viszont, ahogy kötetünk tanulmányai is bizonyítják, az ember is csak a saját nézőpontjából tudja értelmezni a valóságot, gondolkodásmódunk analógiákra, jelképekre épít akkor is, ha az állatokkal kapcsolatos tapasztalataink megfogalmazására törekszünk. Mindez egyrészt a kultúrtörténet minden korszakát áthatja, amit a tanulmányok elemzései mélyrehatóan bemutatnak, másrészt viszont, környezetünk, az élővilág, benne a különböző állatfajok jelhasználatának tudományos megismerése és megértésére való törekvés kizárólag az emberi szubjektív szemléletmód és arányérzék meghaladásával lehetséges.

Az *Állati jelek, képek és terek* kötet tanulmányaival a jelhasználat egy fontos dimenziójának, az állati és az állatokról szóló emberi jelhasználat bemutatásához szeretnénk hozzájárulni.

A szerkesztők

¹ Miskolczi Gáspár 1983. *Egy jeles Vad-Kert*; Budapest, Magvető.

² Morris, Desmond 1995. *Az állati jogok szerződése*; Budapest, Európa.

³ Russell, Nerissa 2012. *Social Zooarchaeology: Humans and Animals in Prehistory*; Cambridge, Cambridge University Press